

Het bittere lot van tienermoeders

Het Ugandese 'platteland' (brede foto boven) mag er paradijselijk uit zien, niettemin komen er veel misstanden voor. Zo worden ook in Uganda loverboys opgepakt (foto linksboven) die kwetsbare meisjes verleiden en te gronde richten. De bevolking (foto linksonder) moet worden voorgelicht over de gevaren van seksueel wangedrag. Voor Alice Nabulo (met geit, foto boven) is het leven vooral een gevecht om te overleven.

foto's Ferdi Schrooten

Seks met suikerrooms en loverboys, in ruil voor valse beloften en presentjes, soms niet meer dan een pannenkoek of slippje. Elk jaar weer laten duizenden tienermeiden in Uganda zich misbruiken. Uit pure armoede riskeren ze verstoting en dood, door besmetting met hiv/aids en illegale abortussen. Ook veel ontuchtplegers betalen een zware tol. Als ze geen deal kunnen maken met de familie of corrupte politie, slaan ze op de vlucht of belanden in overvolle gevangenis. Soms onschuldig.

door Ferdi Schrooten

MBALE – In de schaduw van haar armzalige huisje kookt Alice Nabulo (19) de enige maaltijd van de dag. *Posho*, een droge homp van in water gekookt maïsmeel. Geld voor bonen, fruit, laat staan vlees is er niet. Er gaan dagen voorbij zonder eten. Het leven van het albinomeisje is een worsteling. Ze verbrandt in de felle zon, ze gaat niet naar school omdat haar ogen te slecht zijn. De verkrachting door een buurman, vier jaar geleden, was wel het ergste dat haar nog kon overkomen. Plukkend aan het witte kroeshaar, de blik verlegen naar de grond gericht, vertelt Alice dat ze eerst helemaal niet wist dat ze zwanger was. Haar moeder kwam erachter toen ze de witte buik zag groeien. Ze deed met een aangifte bij de politie. De verwerker, een man met twee vrouwen en nog veel meer kinderen, sloeg op de vlucht. Na de verjarings termijn van drie jaar voor ontucht is hij nu weer gewoon slager in naburig Lwakhakha. Ja, hij was Alices suikerroom, zegt slager Peter Yambi (40) in zijn winkeltje. Vliegen doen zich tegoeed aan ingewanden en weeg ruikend vlees van een al uren geleden geslachte geit. De slager vertelt dat hij het albinomeisje af en toe kleren gaf, zeep, of wat te eten. Toen hij 'problemen' had met zijn twee vrouwen, heeft hij Alice verleid. „Ik heb haar niet verkracht. Ze heeft zich niet verzet.“ Nu en dan geeft de slager Alice vles of een munt van 500 shilling, 20 eurocent. Hun zoontje Michael, een olijk ventje van drie, krijgt af en toe 100 shilling, net genoeg voor een fles-sendop paraffine, zodat ze 's avonds wat licht hebben. Noodgedwongen werkt Alice zich - als er werk is - voor 500 shilling per dag helemaal leeg op dezelfde bananenplantage waar ze is verkracht. Soms komt ze terug, onder de brandblaren. Geld voor zonnebrand is er niet. Een huwelijks zou

haar redding zijn. „Maar ik wil geen man meer“, piept Alice. Ze is bang voor alle mannen, zegt haar moeder.

Vloek

Alice is een van de vele tienermoeders in Oost-Uganda. In een cultuur waarin polygamie tanende, maar nog immer bestaand is, vergrijpen mannen zich massaal aan jonge meisjes. Omdat die 'zoeter' zijn dan volwassen vrouwen. En omdat de kans op besmetting met hiv/aids, een ziekte die hier vele slachtoffers maakt, bij meisjes van soms nog maar dertien jaar veel kleiner is. Ondanks een jarenlang antiontucht-offensief van de overheid is het aantal gemelde zaken in 2006 weer toegenomen: landelijk 14.426, tegen 11.600 het jaar ervoor. Het aantal verkrachtingszaken steeg van 688 naar 782. De oostelijke regio is een van de meest problematische. Ongewenste tienerzwangerschappen zijn hier zo hardnekkig, het lijkt wel een vloek. De cijfers zijn het topje van de ijsberg. „De bulk van de ontuchtzaken wordt nooit formeel gemeld“, zegt Jospher Nafula, manager van ARDI. De lokale vrijwilligersorganisatie helpt tienermoeders, met steun van de Nederlandse stichting Adopteer een Geit. Veel meisjes worden verstoten als 'nutteloze kostenpost' als de ouders erachter komen dat hun dochter zwanger is. De meisjes vluchten naar grootouders of onbekenden. Nafulo: „Dan glijden ze nog verder af. Moeder en kind raken ondervoed, ziek. Dan geven ze vaak opnieuw toe aan de verleiding van suikerrooms, met als gevolg nieuwe zwangerschappen, hiv-besmettingen en illegale abortussen.“ ARDI geeft tienermoeders een geit. Het nageslacht daarvan is een inkomstbron. Met intensieve coaching weet ARDI daarnaast ouders over te halen hun dochters en kleinkind weer

in huis te nemen. Als de ouders het zich kunnen veroorloven, besluiten ze vaak ook weer schooldgeld te betalen. „Sommigen van onze tienermoeders hebben het tot lerares geschopt“, zegt Jospher trots. Bijna had een van de tienermoeders het tot de universiteit geschopt. Maar de 19-jarige is kort na haar selectie ziek geworden en gestorven. „Aids. Heeft ze waarschijnlijk gekregen van de suikerroom van wie ze zwanger is geraakt. Hij woont hier vlakbij en is nu terminaal“, zegt Nafulo.

Kapessen

Veel tienerzwangerschappen worden nooit gemeld, omdat de ouders van het meisje een afkooptom overeen komen met de familie van de verwerker. Nafulo: „Als ze al naar de politie gaan, is dat vaak een dreigement om hun eis kracht bij te zetten.“ Veel Ugandezen hebben bitter weinig vertrouwen in de politie. Rond het stadje Mbale zijn tientallen ouders van tienermoeders te vinden die zeggen dat de politie geld vraagt om de vader van hun kleinkind op te pakken. De steekpenningen variëren van omgerekend 400 tot 2000 euro, de prijs van een kalf of een koe. Astronomische bedragen voor ouders die al niet weten hoe ze geld voor eten en school voor hun kinderen bij elkaar moeten krijgen. Ook Joseph Kihamba, politiechef in het dorpje Lwakhakha, geeft in zijn kale kantoor toe dat het gros van de ontuchtzaken de politie nooit bereikt. „Corruptie is hier een groot probleem. Ja, er zijn politiemensen die geld vragen voor een onderzoek“, zegt de inspecteur. Maar daarvoor is nog nooit een agent aangepakt. Familieleden van ontuchtslachtoffers nemen daarom het recht in eigen hand. Zoals de broers van een 13-jarig, zwanger meisje, vlakbij Lwakhakha. Gewapend met kapessen

'arresteren' ze Moses Kibinge (17). Ze dreigen de jongen, de polsen bijeen gebonden met sisaltouwen en rillend van angst in een taxibusje, naar de politie te brengen. Daar komt de ontuchtverdrachte nooit aan. „Ook die zaak is waarschijnlijk in het geniep en onder druk geschikt“, zegt inspecteur Kihamba een paar dagen later. „Dan kunnen wij niks meer. Geen aangifte, geen getuigenis van het meisje, geen zaak.“ Voor veel tienermoeders en hun ouders valt er bij een zwangerschap helemaal niks te halen. Menig ontuchtpleger vlucht, veelal de grens over naar Kenia, uit angst een afkooptom van honderdduizenden tot miljoenen shillings te moeten betalen. Het alternatief is een jarenlange detentie in een overvolle gevangenis: de maximumstraf op seks met een meisje onder de achttien is in Uganda levenslang. Ontuchtplegers maken misbruik van de ingebakken onderdanigheid van vrouwen. „In onze cultuur zijn meisjes bedeesd. Een vrouw die niet gehoorzaamt, wordt geslagen“, zegt ARDI-directeur Joseph Weyusya. Cadeautjes waarmee mannen de val zetten, zijn voor meisjes vaak onweerstaanbaar. Veel ouders hebben geen geld om hun kinderen naar school te sturen. En is dat er wel, dan is een lunch in de vorm van een *chapati*, een soort pannenkoek, en thee vaak al een luxe. Weyusya: „Dus hapen meisjes toe, waarna de druk wordt opgevoerd en ze uiteindelijk altijd moeten betalen. In natura, ja.“

Loverboy

En dat vinden ze normaal, blijkt op bijeenkomsten waar ARDI probeert meiden weerbaarder te maken om nieuwe ongewenste zwangerschappen te voorkomen. Meisjes zien seks als een spelletje. De veldwerkers van ARDI leren hen 'nee' te zeggen, dat ze

geen cadeautjes aan moeten nemen. De meiden hebben geen idee van het risico op zwangerschap, hiv/aids of een hogere sterfkans bij de bevalling door hun onvolgroeide lichaam. Ze ruilen hun lichaam voor zeep of een bord matoke, puree van onrijpe, gekookte groenen bananen, maar ze voelen zich geen prostituee. „Hij was goed voor me. Dus heb ik hem uiteindelijk gegeven wat hij wilde“, zegt Emily Silikwa (16). Ze heeft zich laten inpalmen door de drie jaar oudere Robert Wambi, een student. „Hij gaf me slippers, kleren, af en toe een flesje cola en lunch.“ Emily wist van zijn reputatie, dat Robert met wel meer jonge meisjes aanpakte. „Soms meisjes met amper borsten“, zegt ARDI-manager Nafulo, die zich over Emily heeft ontfermd. Want 'natuurlijk' heeft het meisje uiteindelijk toegegeven aan haar loverboy. „Ik geloofde echt dat hij met me wilde trouwen. Maar nu denk ik dat hij me in de val heeft gelokt.“

Abortus

Het had haar bijna haar leven gekost. Toen Emily ontdekte dat ze zwanger was, is ze bezweken voor de druk van haar vriendje om een abortus te laten doen. „Hij zei me dat mijn lichaam nog niet volgroeid was, dat ik een bevalling mogelijk niet zou overleven. Hij beloofde me een nieuw kind over een paar jaar, als we getrouwd waren.“ Een medewerker van een naburig ziekenhuis voerde bij drieënhalve maand zwangerschap de illegale abortus uit. Nadat het ongeboren kind was verwijderd, ging het mis. In het ziekenhuis wisten artsen nauwelijks de voorkomen dat Emily doodbloedde. Dat lot treft in deze regio jaarlijks tientallen tienermeiden, schat Michael Madenje, klinisch medewerker van het streekziekenhuis van

Magale. Hier worden wekelijks hevige bloedende meiden binnengebracht. Er is met stokken en kruidenmengels in vagina en baarmoeder gerommeld, of een bevalling is kunstmatig op gang gebracht met een overdos medicijnen. Madenje: „Vaak zijn de meisjes in shock, soms in coma. De meesten slipten we er doorheen. Maar meiden met complicaties die het ziekenhuis niet halen, overlijden meestal.“

Vruchteloos

In de Malukugevangenis van Mbale zit een nerveuze jongen in het kantoor van de commandant. Het is Robert Wambi. Hij geeft toe dat hij Emily cadeautjes heeft gegeven, en dat hij haar zwanger heeft gemaakt. Maar gedwongen seks? Nee. „Een abortus heb ik nooit gewild. Vreselijk, dat ons kind dood is“, zegt Robert, blootvoets, in vuil streepjesshirt en dito korte broek. Hij oogt verlegen, toont spijt. „Ik wist dat het strafbaar was, maar ik had geen idee van de gevolgen.“ Al vier maanden krijgt Robert niks anders dan tweemaal daags *posho* en bonen, net als zijn veertig medegevangenen in een cel van vijf bij vijf meter. Ze slapen op een mat op de grond, bijeengepakt als sardientjes. In de cel worden jongens verkracht. „Ik lijd hier, meneer“, is al wat Robert er met een glimlach van gène over zegt. Commandant Hillary Bisangi zucht. „Zoals deze hebben we er honderden. Van de 770 gedetineerden zit meer dan de helft wegens ontucht.“ Een onbekend maar groeiend aantal van hen is onschuldig, is de overtuiging van ARDI-hulpverleners en politiemensen. Bij een ongewenste zwangerschap is er meestal geen geld om met zekerheid vast te stellen wie de vader is. Als die ontkent, zijn pogingen van de moeder om compensatie vaak vruchteloos. Ook al omdat

menig verwerker op het politiebureau met een pak geld voorkomt dat er een onderzoek naar hem wordt gestart. En dus wijzen tienermoeders en hun ouders naar een ander dan de daadwerkelijke vader. „Die wordt soms beschermd door de moeder, maar vaak is het een centenkwestie. Als de eigenlijke vader arm is of spoorloos, is de verleiding groot om een man aan te wijzen die geld heeft en wel tot betaling kan worden gedwongen“, zegt ARDI-manager Nafulo. Zij, de politie en andere hulpverleners kennen ook verhalen over arme ouders die hun tienerdochters aanzetten tot seks, om vervolgens bij een zwangerschap schadevergoeding te eisen voor hun bezoedelde dochter. Ook in deze gevallen moet soms een ander dan de echte vader de tol betalen. „Ze worden in de val gelokt“, zegt Nafulo. „We kennen de verhalen, maar bewijzen kunnen we niks.“

Vaderschapstesten

De politie zit dringend verlegen om vaderschapstesten op basis van DNA, zegt inspecteur Kihamba. De Ugandese wet staat toe om, zelfs onder dwang, wangslijm af te nemen bij kind en vader, zegt de politiechef. De tests, die onder meer via het internet te koop zijn, kunnen daarmee in rechtszaken als bewijs gelden, om vaders te identificeren en ze te dwingen tot schadevergoeding en alimentatie. „Maar de DNA-tests kunnen ook voorkomen dat mannen moeten bloeden voor een kind dat ze nooit hebben verwerkt. Die gevallen zijn er, ja, mogelijk tientallen“, zegt Kihamba, die maar wat graag tienermoeders en ouders wil aanpakken die zich aan dit soort praktijken schuldig maken. „Als we valse beschuldigingen kunnen afstraffen, werkt dat meteen als een waarschuwing.“ Voor de 22-jarige ex-student David Wesonga komen de DNA-tests laat, maar misschien niet te laat. De vader van twee kinderen heeft net een jaar in Maluku gezeten. Hij zou een 16-jarig meisje zwanger hebben gemaakt. David ontkent, nog steeds, maar hij heeft zijn zaak toch maar voor 400.000 shilling geschikt. Hij wilde niet nog twee jaar in voorarrest zitten, in een smerige, overvolle cel. „Ik ben ertussen genomen. De moeder van het kind heb ik nooit aangeraakt.“ Als David hoort van de DNA-tests, stelt hij zich meteen kandidaat. Totdat hij hoort van de prijs: 150 tot 500 euro. Te veel voor zowel politie, ARDI en zeker voor mensen als David. ARDI gaat met de politie proberen bij leveranciers een aantal tests los te peuteren voor een proefproject. Inspecteur Kihamba: „Wellicht kunnen we met de resultaten overheid of donoren overhalen ons structureel van tests te voorzien.“ Dat gaat nog wel even duren. David is maar alvast begonnen met het maken van bakstenen. Hij moet het geleende geld voor de schikking terugbetalen. Onder bananenbladeren voor zijn kleine, armzalige huis liggen honderden leembrokken te drogen, wachtend om afgebakken te worden. David heeft nog eens tienduizenden shillings geleend om brandhout te kunnen kopen. Besmeurd met klei droomt David hardop van de dag dat hij kan bewijzen dat hij ten onrechte heeft vastgezet. De dag dat hij 400.000 shilling terugkrijgt. „Dan kan ik weer gaan studeren en mijn kinderen fatsoenlijk te eten geven. Mijn echte kinderen. Want die boeten nu voor een kind dat helemaal niet hun broertje is.“